

Georgii Wolffgangi Wedelii, Med. Doctoris, Consilarii ... Pharmaciae acroamaticae disputatio X. De oleis et mulsa, eodem praeside / publicae disquisitioni subjectae à Johanne Michaeli Heinsio, ... ad diem Martii. M DC LXXXVI.

Contributors

Wedel, Georg Wolfgang, 1645-1721.
Heinsius, Johann Michael.

Publication/Creation

Jenae : Litteris Krebsianis, [1686]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/jryruapv>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

18
GEORGII VVOLFF-
GANGI WEDELII,

MED. DOCTORIS, CONSILIARII ET ARCHIATRI
SAXONICI, THEORETICES PRO-
FESSORIS PUBLICI,

PHARMACIÆ
ACROAMATICÆ

DISPUTATIO X.

DE

OLEIS ET MULSA,

EODEM PRÆSIDE,

publica disquisitioni subjecta

à

JOHANNEMICHAELE HEINSIO,
LONGO-SALISSATHURINGO,

IN AUDITORIO MEDICO,

AD DIEM MARTII MDC LXXXVI.

J. E. N. Æ,

LITTERIS KREBSIANIS.

V I R I S

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS,
CONSULTISSIMIS AC PRUDENTISSIMIS

DNN.

CONSULIBUS,

CAMERARIIS,

totique Ordini Senatorio inclytæ

Reipubl. Salzensis, Patriæ suæ Patri-

bus longè meritissimis,

DN. Mæcenatibus, Patronis & Promotori-
bus suis perpetuo cultu submissè prosequendis,

Dissertationem hanc

humillimè

dicat, consecrat

RESPONDENS.

LIBRI II. SECTIO III. CAPUT VIII.

De Oleis.

AB oleis improprie dictis salinis, (ita verò dicuntur ob aliqualem unctuositatem & saturationem,) progredimur ad proprie dicta. Quæsitus quidam ex antiquis Philosophis, quo pacto tamdiu vitam protraxisset, intus melle, extus oleo respondebat, innuens calorem vitalem in sulphure consistere & sulphureis optimè conservari. De his igitur OLEIS not.

I. *Olea sunt liquores inflammabiles, unctuosi & leves.* Liquores sunt, quatenus & sulphura alia sunt solida sive sicca, alia spissa seu mollia, alia fluida, pro diversâ consistentiâ quam obtinent. Ad liquida verò spectare olea, sensus testatur, alieno enim termino sive spatio contineri debent. Sunt inflammabiles liquores, ἵδ φλογιστὸν enim de essentiâ est sulphuris. Quodcunque itaque oleum inflammabile non est, olei nomen non meretur, ut tum acida, ita dicta, olei Θλι, Σ is exemplo (qui spiritus sunt saturati & concentrati magis,) tum alcalia & media, exemplo olei Ψ i p. d. Et quæcunque olea magis sunt inflammabilia, præ aliis etiam sulphur eminens & purius ac sibi relictum possident. Unde decantata est pristinis temporibus naphtha, quod ignem ad se quasi rapiat, & petroleum, quod naphtha creditur, oleaque destillata respectu aliorum, id latè demonstrant. Unctuosi sunt liquores, ut sic distinguantur à spiritibus. Spiritus enim sunt liquores & quidem maximè inflammabiles, neque tamen unctuositate pollent, sed illam potius attenuatam & excussam gerunt. Hinc frustra sunt, vel ἀνύρωσ paulò loquuntur, qui Ψ i oleum vini appellant; differunt enim omninò spiritus & oleum, vel ideò quod inter se non miscentur. Quæcunque verò inter se coire renuunt, nec miscentur, illa non sunt homogenea, non sub uno eodemque genere militant. Unde & oleum vini diversum, longè à Ψ i obtinere & ostendere licet. Leves denique etiam

sunt liquores olea, ad differentiam balsamorum liquidorum; v. g. balsami Peruviani &c. quæ liquores sunt itidem unctuosi & inflammabiles, non tamen leves respectivè, sed ad olea relati longè graviore.

2. *Olea sulphur liquatum unitum magis minusque attenuatum exhibent.* Visitur sulphur aliud concretum, aliud dispersum; concretum itidem non unâ occurrit facie, imprimis verò notæ sunt hoc nomine pinguedines, bitumina, & resinæ mediæ quasi inter reliqua. Dum itaque olea sulphur fluidum, liquidum, sive liquatum dicimus, confectarium est, olea, cum concreta, esse desinunt, convenire cum alterutro ex dictis statum talem obeuntibus. Cumque iterum olea vel expressa sint, vel destillata, vel media, exprimi & destillari apta, exemplo olei N. M. commodè inferre possumus, convenire inter se magis, respectu status illius solutionis & coagulationis, pinguedines & olea expressa; bitumina & balsama; resinas & olea destillata. Quamvis enim latius hæc pateant paulo, & bitumina, exemplo succini, fundant quoque oleum per alembicum, reverà tamen maximè inter se conveniunt, & substantiâ & viribus quoque, unde ex succini per retortam destillati lbj. oleum ad ℥ix. haberi potest, ast si rectificatione balsamica crassior pars separetur, circiter dimidium dicti ponderis resultat. Hinc olea pro diverso respectu dici possunt *pinguedines liquide*, uti id manifestò etiam patet in pinguedine animalium per ignem liquatâ, humanâ, taxi, balænæ, ascia piscis, serpentum, viperarum &c. Idem in suo genere obtinent vegetabilia, ut oleum olivarum, lini, papaveris, hyoscyami, licet alio principio seminali, ut fas est, singula foeta sint. Eadem porrò dici possunt optimè *bitumina liquata*, exemplo petrolei, olei succini & similium, quod ipsum quoque prædicatur meritò de balsamis, tum nativis, tum arte factis oleis balsamicis & velut bituminosis, ut oleo ¶i , & C. C. foetido, ♁ succin. spisso &c. Nec minus tertio olea sunt quoque & dici merentur *resine liquatae*, exemplo reliquorum. Redditum hoc modo velut ductile est sulphur & tenuatur unitum, de quo ulterius videndum est.

3. *Olea copiosius immersa expressione, parcius dispersa, vel magis coalita igne uniri & tenuari gestiunt.* Unit eadem expressio, five unguinosa solum sint, seu aromatica simul. Et sensu namque & ratione certum est, nunquam posse exprimi olea, nisi copiosius insint. Hinc olivæ statim de se id monstrant, non minus ac amygdala, sem. lini, cannab. papav. in minimâ etiam quantitate comminuta. Id cum sensus suggestisset, inventa est expressio. Sic & nucista bonæ notæ vel acuta intrusâ oleositate atque unâ bonitatem monstrat, ut alia non allegemus. Nec obstat, ignem quoque obstetricari expressioni, potior enim ratio est hujusdem. Non expressio fit propter ignem, sed ignis adhibetur propter expressionem, ut sic utroque tortore exigatur contentum in corpore oleum. Enimverò vis unita fortior est dispersâ, colligi minus aptâ. Quod si enim particule sulphureæ terreis cum primis, salinis aqueisque ipsis magis sint immersæ, parcius hinc inde latitantes & diditæ, non invenit locum expressio, sed alio opus est artificio, ut in apricum prodeant, & *Ναυρη, οὐ factâ οὐ γὰρ εἶσιν* nanciscantur olea, imò & liquefactionem ipsis debitam.

4. *Olea alia sunt ætherea, subtilia, alia aquosa, lenta; alia media.* Dicendum de oleis in genere est, quod non solum præparanda sint absolutè, sed & nativa scaturiant, vel se offerant varia. Optimè verò dividuntur pro diversitate naturæ suæ. Ætherea duplici dicuntur sensu: uno generali, quæ super alembicum vehi possunt, altero speciali, quæ simul tenuiora quoque sunt in substantiâ atque texturâ suâ. Primâ significatione omnia olea destillata sunt ætherea, quia e vehi apta sunt, & actu evecta, quo à reliquis distinguuntur. Secundâ non item; magis nempe ætherea sunt, quæ (1) sunt volatilia. Æthereum notat volatile, sublime, & utraq; vi subtile. Ut aër ab æthere, sive aurâ differt, quæ utraq; tamen sunt subtilia & rare fieri apta nata: sic differunt olea ætherea primi ordinis, à secundi ordinis. Quæ (2.) citius exhalant, in auras abeunt, quod ipsum quoq; est indicium volatilitatis & tenuitatis majoris, deprædante longè magis eadem, præ aliis, aère.

Quæ (3.) penitus penetrant, ita ut illita cuti citius dispareant & pereant; media quasi inter olea & spiritus, neque enim tantam habent unctuositatem, ut reliqua. Quæ (4.) (quod tanquam *θεοπιθηροσ* oculare & præsentaneum notari potest,) cum *~u* *Θ*is *ci vinoso, vel *Râ* $\frac{1}{2}$ ii, *¶*ri duplicatâ vel consimili intimius, citius & penitus miscentur. Sic v. g. oleum majoranæ delicatissimum est præ reliquis, & omnia illa dicta possidet, minus oleum succini. In quo verò illa volatilitas consistat, latius dicetur. Quæ his opposita evolare super alembicum renuunt, aquosa magis & lenta sunt. Aquosa, quoad mixturam & vires, lenta quoad viscedinem, quam occulunt, citiusque contrahunt. Licet enim omnia olea diuturnitate temporis spissescant & lentorem, spissum concrementum, è quo liquata sunt, recipiant; alia tamen ferius, alia ocyus id præstant, pro diversâ sulphuris & admixtorum naturâ. Sic oleum hyoscyami, ol. terebinth. ol. juniperi lentescunt ferè facilius, medio modo se habent alia.

5. *Sulphur in oleis liquatur cum aqueis, intervenientibus particulis salinis.* Aqua principium primum est omnis humidi, ergò etiam sulphuris liquidi, quâ talis; seu corporaturam liquidam sulphuri oleoso largitur aqua. Patet id tum aliis experimentis, tum præsertim gemino illo, (1.) quod aqua *γλιγγεῖντα* seu unctuositatem recipiens partim à terrâ, partim à fermento plantæ, adde & animalis, constituat materiam nutrimenti & augmenti similis, resinosi, oleosi, bituminosi. Exemplo ex innumeris aliis fit rosmarinus, planta resinosa, quæ solâ aquâ nutritur, & quoad fruticem seu ramulum decerptum solâ ejus affusione propagatur. (2.) Quod in præparatione oleorum per expressionem manifestò conspiciamus velut deglutiri & absorberi aquam. Sit exempli loco oleum hyoscyami, laudatissimum & reverà polychrestum. Si ipsum solum contundatur, (contundi enim prius debet, ut partium oleosarum à terreis fiat sejunctio,) & fortissimè exprimatur, paucissimum fundit oleum, quia nempe extricari terreis nō possunt, sed sic magis immerguntur & implicantur, citra corporaturam expetitam liquidam, particula unctuosæ. Tantum nempe

pe olei exprimi potest, quantum adest liquidum. Ast si affundatur aqua, vel, quod melius est, vinum, ad unam alteramque mensuram, satiat expectationem & insignem quantitatem olei largitur. Maritat verò eadem calor ignis & expressio ipsa, quæ utraque poros aptant, velut extrinseca copulatio media. Intrinsicum verò vinculum constituit sal, perpetuus interpret societatis aquæ & sulphuris. Unde addi potest experimentum tertium, olea sale volatili magis foeta imbibere aquam & sibi incorporare, modò proportionatim addatur. Ita, ut exemplum demus, si oleo caryophyllorum non adulterato aliquot guttulæ aquæ subinde infillentur, paucorum dierum spatio incorporatur & imbibitur eadem. Possumus etiam statuere, ubi definit aqua, ibi incipere sulphur; seu rudimenta prima sulphuris consistunt in lentore grosso, subtilizando hinc, digerendo & exaltando calore & adjunctis. Ut terra gignit sal, ita aqua gignit sulphur, quæ duo gignentia sunt materia prima, & universalis genuina, communis omnium corporum mixtorum. Sal verò & sulphur gignunt mercurium, tanquam evaporabile principium, quæ singula γένεσιν rerum illustrent magis & sunt curiosissima, addenda illis quæ alibi de principiis rerum commentati sumus.

6. *Salia sulphura oleosa liquata modificant, acida, urinosa, vel neutra.* Adstites cum sint individui sulphuris salia, etiam liquidi seu oleorum, meritò diversitas præcipua oleorum, & affectiones ac phænomena alia ex hoc fonte sunt arcessenda. Acida bituminum conjugium magis amant, ut propriè loquendo bitumina vocanda hoc sensu, & teste experienciâ sint, quæ sulphuri copulatum habent acidum; exemplo bituminis ipsius seu gummi asphalti, quod si destilletur, oleum copiosum cum spiritu acido foenerat; exemplo sulphuris ipsius communis, ubi acidum ferè superat sulphur, vel ita nexum est intimè, ut facilius separari possit acidum à sulphure, exemplo spiritus sulphuris, quàm sulphur ab acido, beneficio ignis. Volatilia resinis magis junguntur, exemplo camphoræ, & plantarum roscidarum. Sanè verum quidem est, resinas non paucas stipatas esse

acido sale, ut resina gialapæ, scammon. ligni sancti &c. At id fit ob diversitatem mixturæ & resinarum ipsarum. Satis interim nobis sit, acidum fixioribus resinis combinatum esse magis, & ipsa verò bituminosa sunt resinæ; urinosum alcalinum volatilioribus, & prout hæc se invicem superant, acidum sulphur, acidum urinosum alcalinum, vel vice versâ, vel se temperant, moderantur & sustinent, sic & variare reverà olea. Neutra autem vocabimus, quæ sensum ferè fugiunt, neque separari ita queunt, fixa tamen magis sunt, & ad acidum refractum inclinant, exemplo pinguedinum quarumcunque liquidarum, unde dulcia sunt olea recenter expressa, olivarum, butyrum ipsum è spissis oleis, &c. at temporis successu rancescunt & acrimoniam salinam extra vertunt, unde nuges vetustæ rancidæ tussim & raucedinem excitant, cum tamen recens oleum eandem potius deliniat. Imò sal illud etiam in recentibus nucibus juglandibus observatur, si enim largius comedantur, inducunt linguæ quandam manifestam asperitatem, ob abstersionem continuatam.

7. *Olea maximè è seminibus plantarum & fructibus, hinc floribus, foliis, radicibus & lignis proliciuntur.* In semina vis plantarum omnis tandem decumbit & transit, unde in iis vis oleosa, pro novi germinis vitali sulphure, reconditur. Hinc semina largissimè omnium largiuntur olea, tum exprimenda, tum destillanda. In illis, v. g. seminibus 4. frigidis, sulphur aquosum, lentorem quasi contraxit, unde ibi persistit; in aromaticis verò sale volatili sulphur embryonatum visitur. Ad semina, meritò referuntur nuclei, tanquam semina arborum, ut & acini, arilli, aliaque ejus generis. Ex fructibus seorsim olivæ instar omnium sunt. In quibusdam verò corticibus magis immerfa pollent olea, ut in citriis & aurantiis pomis. Adeoque, mirè dispersa est vis oleosa, sive sulphur plantarum, ut, instar regulæ, in quibus partibus plantarum seu vegetabilium sulphur roscidum hospitatur copiosius, ex iis quoque olea κατ' ἐξοχὴν eliciantur. Indicio hujus rei tum alia sunt dicenda, tum quoque præcipuè antheræ. Hinc post semina & fructus consimiles huc faciunt flores, unâ cum antheris suis. Antheræ enim planta-

rum nihil aliud sunt, quàm sulphur efflorescens subtilius. Hinc consultum est easdem in destillatione oleorum ex floribus non abjicere, sed retinere. Sic v. g. flores rosarum utique parco proventu largiuntur oleum, sed ut hoc habeas atque acquiras, non solum folia, verum quoque antheram assumes oportet, illa enim oleum continet, quod monitum non est de nihilo. Utque floribus antheræ, sic semina ipsa obstetricantur floribus ad parturiendum oleum, unde si oleum rutæ parandum fuerit, nisi semen unà cum folliculis contusis remiscueris, vix ac ne vix quidem quid olei obtinueris, sed operam perdes, verba sunt *Simonis Pauli in quadrip.* Idem dicendum de majoranâ & aliis. Operæ ergò pretium est, *vermeia* quædam notare de obtinendis & parandis oleis.

8. *Quæcunque sunt magis unctiosa, roscida, odorifera, gelatinosa, resinosa, illa etiam copiosius largiuntur oleum.* Omnia quidem mixta pollent principio hypostatico, sulphure, non omnia verò oleum largiuntur, nec eadem quantitate. In quibus sulphur minus potest liquari, ob vincula intimiora, in iis quoque olei separatio, etiamsi maximè sit resinosum, difficilior est, exemplo laudati sulphuris communis, & camphoræ, & contrà. Duplex verò potissimum medium patefacit olei præsentiam, seu ad oleum præparandum aptitudinem, (1.) odor. Ubicumque sulphur magis pansum est, inde quoque cæteris paribus oleum elicitur magis. Odor, inquam, testis sale volatili remixti sulphuris, adeoque resinæ volatilis ætheræ, & consequenter olei confimilis exin impetrandi. Odor contradistinctus sapor. Unde è contrario, in quibuscunque sapor præeminet, præ odore, etiamsi volatili acrimoniâ conspicuus, illa respectivè parcius & minus oleum fundunt. Valet id imprimis de iis, quæ alterâ dicendâ qualitate non simul sunt conspicua. Atque hinc patet, quare ex cochleariâ, nasturtio, lepidio, omnibusq; acribus antiscorbuticis plantis oleum non nisi parcissimè destilletur, cum tamen sal volatile copiosum largiantur; quare piper, cubebæ & similia minori quantitate itidem & vix desideratâ quantitate idem exhibeant, imò quare oleum pipetis vix
acrimo-

acrimoniam illam assequatur, quam offert piper in substantiâ. Ut enim & sal volatile maximè pansum sulphur junctum habeat, prædominatur tamen sal, & sulphuris texturam in se mutat & abripit. Excipiuntur verò, quod innuimus, illa, quæ ob intimiorem texturam aqueæ substantiæ accessionem, excludunt. (2.) Substantiæ modus & textura, unctuositas, undecunque emergens & demonstranda, seu visu, sicubi se offerat resinofitas, pinguedo, bituminofitas, seu tactu, verbo, unctuositas & huic connexa inflammabilitas ibi oleum impetrare, licet magis per artem, laudatis processibus; id quod cum in seminibus extet magis, hinc etiam præ reliquis oleis pollent. Eadem ratio est gelatinofitatis; unde ossa omnia copiosissimum largiuntur oleum. Eadem resinofitatis solius, citra odoris eminentiam, quamvis si emineat magis id valeat, exemplo ligni rhodini, quod oleum abundè fundit. Contra in lignis aliis fixior est paulo resina, ut in ligno aloës, sancto &c. unde &, nescio quâ credulitate persuasi, nonnulli frustra oleum ligni sancti inter non entia retulere, quod tamen jamdudum ipse *Scaliger ex. 161.* in lue fœâ interius etiam commendavit; idemque cum oleo caryophyl. & camph. odontalgicum constituit probatissimum. Idem de lignis omnibus valet, unde ad alendum ignem magis expetuntur, & in fuligine quoque abundantissimum oleum, quod ignis injuriam prætervectum est, ostendunt. Imò communiter segmentis ligni pini vel abietis (ligna enim resinosa magis oleosa) proventus quorundam oleorum, ut chamomillæ, facilitatur. Ut non adducamus, ex lignis quoque omne genus oleorum & picis, velut bituminis, posse demonstrari toto die. Et solent oleo pini vel pinastri quoque, imprimis Austriaci, *Krumholtz* vocant, pro panaceâ vulgò uti, imò & balsamum sulphuris vili pretio in copiâ cum eodem parare. In quibus verò (3.) utrumque concurrit, odor & unctuositas resinosa, ea copiosissimum præ aliis præbent oleum, exemplo olei nuc. mosch. imò & radicum, ut angelicæ, baccarum, ut juniperi &c.

9. *Liquationi sulphuris succi & dispersi in plantis prius maceratio*

ceratio & ignis inservit. Diximus quidem jam de liquatione sulphuris intrinsecâ, quod eandem faceret aqua, tanquam primum liquidum, interprete sale; ast hoc ipso nondum emergit oleum, seu sulphur liquidum, nisi quoque accedat liquatio extrinseca; quâ utrâque demum obtinetur oleum. Sulphur siccum liquidum est, aqueis enim distemperatur potius sæpe, ut minus elutriari possit. Observavit idem quoque *Fernelius*, species, è quibus oleum fuerit destillandum, siccas esse debere innuens, ut humoris alimentarii & aquei excrementitii minuat portio. Secundariò etiam huc facit concisio & contusio, ut exigi sic magis sulphur & in liquidam asseri formam possit. Illud quippe est necessarium & primum requisitum macerationis instituentæ; alterum constituit aqua, affundenda & per unum alterumque diem sic relinquenda. Videmus sanè aquam alluvione suâ & beneficio motus, & cum primis partium salinarum, sensim vel è lignis elutriare & suffurari resinam oleosam, teste ligno aquâ vecto, *Slossholz* / quod porosius & respectivè minus igni fovendo aptum, ac sibi extra elementum aquæ relictum, & terrâ asservatum. Ast si tertium accedat, longè melius id succedit, id verò est sal commune & ¶ us. In quibus scilicet dispersæ sunt magis particulæ unctuosæ sulphuræ, ex iis non, nisi magnâ quantitate destillentur, oleum acquiritur; & vice versâ. In utrisque talis maceratio convenit & necessaria est ad melius. Tacemus sic etiam digeri & quasi fermentari ex parte plantam; unam sufficit nominasse macerationem. Macerationem dico, nam putrefactio minus concinna est. Quamvis ergò sint, qui ex corticibus citri vel aurantiorum corruptissimis per putredinem optimum oleum destillari velint; rectius tamen recentes aut saltem non corrupti exiccati assumuntur. Vegetius enim & magis seminale ac genuinum oleum citri & aurantiorum fit, ut in prioribus sal volatile oleosum mirum quantum immutatum est. R . igitur ad destillationem herbarum v. g. majoranæ, vel florum, ut chamomillæ, & seminum, ut carvi &c. S comm. Mj . vel alterum, pro quantitate materiæ destillandæ, & ¶ ri contus. unam alteramque

unciam. Affusâ aquâ stent in digestionem per aliquot dies. Hinc l. a. destillentur. Ita enim ignis liquationem ulterius juvat, & liquatum oleum cum aquâ evchit, vitro hypocleptico hinc separandum.

10. *Æthereis oleis destillatio humida magis convenit per vesicam; reliquis magis sicca.* Duplici *ἐγχεσησει* liquatur sulphur. Ex quibus liquari potest viâ humidâ, affusione aquæ & digestionem, melius longè est & consultius eam eligere præ siccâ, ob necessarium nempe empyreuma. Possunt sanè impetrari olea ex plantis quoque, ex corticibus & reliquis solo ignis impulsu & liquationem, exemplo olei rutæ; verum illud simul immutatur & empyreuma contrahit, narcoticum etiam simul, & vaporosum evadit. Cum itaque & ob subtilitatem ascendere possint ac evchi, ob dispersionem verò & salis volatilil admixtionem evaporationem humidâ liquari & resolvi, regulâ destillationum generali gaudent, quæ hisce solum competit. Eligitur verò ignis vesicæ, tum quia fortior est, talis enim requiritur ad sufficientem propulsionem, cautius tamen in volatilibus & per gradus administrandus; tum quia capacius hocce vas & copiâ opus est plantæ, ex quâ destillandum oleum. Quod si verò in extantiori sulphure viâ siccâ uti placeat, & v. g. ex caryophyllis, ex cinam. oleum propellere, eligendum fuerit MB. licet magis id in recentibus succedat, in Indiis, apud nos enim minus in usu est. Tale etiam empyreuma in oleis secundario destillatis sine occurrit, ut \odot ♀ i foetid. serpent. limbric. C. C. &c. Empyreuma enim adustum sulphur notat, magis vel minus. Quodocunq; verò sulphur vel minus subtile est, vel aquæ non obtemperans ob copiam & cohesionem, aliasq; remoras, in oleum non nisi viâ siccâ faceffit. Liquatū verò semel per alembicum rectificatur. Exemplo fit oleum succini, quod frustra per alembicum pellas, propulsum verò per retortam ex alembico seu vesicâ vehiculo aquæ separatur, ut pars subtilior ascendat, reliqua sub olei nigri spissi seu bituminis concremento remaneat. Singula hæc illustrat terebinthina Cypria, ex quâ oleum paratur viâ utraq; affusâ aquâ.

aquâ & sine eâ per alembicum, ex residuo grossiori etiam per retortam. Variant enim olea, utpote sulphuris liquidi foetus, pro hujus vario modulo. In quibus sulphur est aquosus, terreæ substantiæ immersum, ex iis olea crassa expressione confurgunt, nec destillari ex in eadem integrum est, via humidâ, exemplo feminis hyoscyami, vel similibus. In quibus verò sulphur sale volatili embryonatum est, adeoque æthereum magis, illa olea destillata & ætherea fundunt, licet, quod jam diximus, & media dentur, exemplo o^o nûcis moschatae, quod ipsum tamen magis est æthereum, & magis ob copiam quàm aquositatem exprimi gaudet. In quibus autem sulphur medium est, subtile quidem acido tamen magis sigillatum, exemplo ligni sancti, succini, tartari ipsius, illa fundunt quidem oleum, sed non æquè super alembicum, præterquam quoad partem subtiliorem, evehendum.

II. *Olea viâ siccâ destillanda dissocianda sunt prius, exceptis bituminosis etiam per se destillabilibus.* Sulphura ab igne patiuntur præcipuum impetum, concreta & sicca funduntur vel aduruntur, (conclusa vasis hoc loco,) liquida agitata spumascunt & *ὀρυζασιμὸν* patiuntur mirum quantum. Hinc sibi relicta nec aliis particulis dissociata plicatilibus suis ramis se invicem detinent, ut concatenata non tam in oleum abeant, quàm integra liquata confocientur. Cum itaque fluorem subire debeant sulphura, ut liquidâ formâ se conspicienda præbeant, & quæ liquida jam sunt, destillatione attenuentur ac subtiliscentur magis, faciliè efficitur eò magis esse dissocianda, quò magis sunt liquida. Hinc (1.) *olea expressa destillanda maxime omnium sunt dissocianda*, exemplo olei laterini, seu philosophorum dicti, quod fit, si fragmentis laterum prius calefactis aliquo modo, ad meliorem imbibitionem, affundatur successive oleum olivarum, è quibus imprægnatis destillatio fit in recipiens capaciùs per retortam. Ita enim particulis terreis incarceratum spumascere nescit, uti igni appposito, exemplo coctionis pro emplastris, pro pigmento typographorum, *Farbe sieden*/ id apparet toto die, sed liquatur & in oleum stillat pacatè, cætero-

qui mox retortam transiturum eadem facie in receptaculum.
 (2.) *Pinguedines & quasi tales, aliaque molliora his analogae de-*
stillanda, optimè dissociantur terreis & salinis, s. q. commixtis.
 Exemplo sint adipēs, pinguedo humana, sapo, cera ipsa. Potest
 quidem pinguedo humana ad instar olei laterini destillari, si
 ossibus humanis, ut nonnulli eligunt, in frustra g. m. contusis
 imbibatur, sed citra illum apparatus aliis minori sumtu id
 peragitur alcalinis quibusvis, (a) cineribus. Si cineres dictis
 illis, igne liquabilibus corporibus, quibus addi etiam possunt
 lumbrici, faciliè per se destillati spumascentes, in retortam vi-
 tream positis superingerantur s. q. ad ipsum quasi collum, &
 sic per ::am destillentur, non indigunt sic ferè rectificatione
 ulteriori. (β) Globulis vel ☉ à destill. us ☉ is residuo. Id
 sanè observavimus longè optimum & ad dissociandum, & com-
 pescendam effervescentiam, (etiam in spiritibus ex talibus proli-
 ciendis,) ut in cerâ & aliis. Ex quibus patet unâ, ☉ saponis nihil
 aliud esse quàm oleum pinguedinis, è quâ coaluit sapo, destil-
 latum & subtilisatum, unde in contracturis magis quàm po-
 dagrâ locum habet; laterinum nil aliud esse, quàm ol. oliv.
 ex imbibitione laterum destillatum & subtilisatum, quod resol-
 vens est egregium. Pertinet huc & oleum ad scrophulas *Lan-*
gii in epistolis, ex quo idem mutuatus est *Helmont. l. ♀ non in-*
pot. p. m. 205. Suecinum verò, & alia bitumina huic affinia,
 possunt destillari in oleum & per se, quod oleum æthereum &
 oleum fixum, crassum bituminosum, phlegmate acidulo, sale
 volatili & terrâ hæc singula sustinente constet. Per se in-
 quam, v. g. R. lbj. & ex retort. vitreâ per ::am destilletur; sed
 cavendum est, ne ignis primitus subdatur fortior, ad præcaven-
 dam ebullitionem, secus instar picis profluat in recipiens, hinc
 verò perfectè destillandum sub finem fortiori igne. Potest
 etiam fieri eodem modo cum ☉ us ☉ is, utrobique rectifi-
 cando, ex vesicâ cum aquâ, oleo flavo vel albo. Quæcunque
 enim, (ut in spirituum quoque destillatione exemplo Oli & c.)
 terram dissociantem jam secum possident, minus egent hujus
 additamento.

12. *Color oleorum destillatorum pro variâ sulphuris ab igne & sale expansione variat. Visâ ἐγχειρήσει, curiosum erit attendere & affectiones resultantes, & primum quidem colorem.* Occurrit imprimis color albus, flavus, nigricans, & cœruleus. Hæc ut seorsim in aliis visuntur, sic conjunctim quasi in succino occurrunt, quod omnes istos colores exhibet, adeoquæ instar omnium esse potest. Album oleum ex albo magis succino habetur, quod subtilius est, & terreis partibus magis dissociatum firmitusque. Uti aliàs quoque album colorem obtinent olea magis ætherea, blandiori calore propulsa, sale volatili subtiliori remixta, qui ipse tamen color non æquè constans & permanens est, sed ab expandente magis magisque sale volatili sensim & sensim in flavum declinat. Flavus ille color medius & magis ordinarius est. Hinc ætatis oleorum duo cum primis sunt indices: color albicans, privativè puta, magis aqueus, tenuis, reliquis carens, & fluiditas major, utrisque conjunctâ subtilitate. Quò magis verò ab his duobus deflectunt, eò majoris sunt ætatis. Et mirum est, quomodo olea caryophyllorum, cinamom. & aliorum sale magis foetorum tincturam illam auream assumant & expandant, insensibili omninò motu. Albus color quò magis fuerit, eò oleum est magis æthereum, flavus mediat, nigricans bituminosorum oleorum ferè proprius, exemplo ☉ succini nigri, pæon. destill. lign. sanct. ♀ i & c. Picis ille est æmulus, fixiori balsamo gaudens. Præcipuè verò curiosus est color cœruleus, qualis resplendet αλ' ἐξοχῆν in chamomillâ. Cœruleo splendore pulcherrimè enitet, qualis aliàs est ♀ is expansæ, unde primâ facie videri potuit vasis cupreis deberi, sed frustra, si quidem aliis oleis æquè subtilibus idem non obtingit, & si instrumentis stanneis vel vitreis paretur, idem obvenit. Eundem colorem etiam observavimus ordinariè in oleo succini per retortam perfectè destillato, prius quàm rectificaretur. Eundem videre licet toto die in infuso ligni nephritici, cujus affectio propria est, quod aquam cœruleo colore inficiat, eâ tamen notabili differentiâ, quod variet hic color, pro diverso

lucis oppositu. Cœruleus apparet à latere, transversis magis radiis oculo obversantibus; flavescens, seu ex flavo ruber, si medius inter lucem & oculum versetur liquor. Præter rationem verò hanc, ex luminis positu petendam, deducere id intimius licebit ex sulphuris, tanquam matricis lucis, texturâ diversâ seu peculiari. Illustrabimus id experimento mechanico, quod rem totam & genuinam rationem patefaciet magis: miscendo nempe v. gr. essentiam ligni aloës cum \sim u \ominus is \ast ci, ubi extemplo idem color cœruleus, qualis est ligni nephritici, habetur ad oculum. Ex quo arguere licet, colorem cœruleum adscribendum esse salii volatili cum resinâ expansâ saturatori combinato, ita, ut se invicem subpræcipitent. Confirmat hoc exemplum laudatum infusi ligni nephritici, & alia. Atque hinc quoque oleum succini & chamomillæ nervinum & paregoricum est egregium.

13. *Consistentia oleorum destillatorum, concrescientium vel fluidorum, pro proportione salis volatilis & sulphuris commixtorum itidem variat.* Dignum admiratione est, olea quædam destillata butyrofa, vel potius ad instar spermatis ceti velut coagulata ac crySTALLIFATA apparere, frigori exposita. Sic $\circ\circ$ anisi præ aliis ad frigidi aëris appulsu mox gelatur quasi, & solidam fingit formam, exutâ fluiditate omni. Idem visitur, in oleo rosar. destillato, imò & in oleo fœniculi & cinamomi minori quantitate asservato vidimus, hastulis crySTALLINIS egregiis se offerentibus. Sic & oleum ceræ ordinariè ad medicris frigoris appulsu butyrosu est, seu eodem modo, ac dicta, se habet in suo genere. Non verò id fit tam ob coagulum aquei inexistentis, uti aliàs frigore argente videmus spissari oleum olivarum, quàm ob proportionem salis & sulphuris tenuati, quando scilicet salis volatilis vel quasi talis confimilis proportio excedit aqueo-oleosi $\sigma\upsilon\sigma\tau\omega\upsilon$, ita ut quando frigore concentrantur pori, mox expandat alas & sui reddi juris gestiat sal volatile, unde confurgit talis concrescientia.

14. *Oleorum levitas sulphuri equabili & fluidiori, gravitas & subsidencia salii ponderoso, & sulphuri concreto magis debetur.*

Duplex

Duplex hoc loco attendi meretur ratio, quare olea misceri aquæ renuant, & quare quædam seu plurima supernatent, quædam subsideant potius sive fundum petant. Prius fit ob discrepantiam pororum & figurarum: particula oleosæ sunt rotundæ ad intra, & ramosæ, plicatiles, viscidæ; aquosæ non rotundæ, nisi ad extra, & apparenter, subrotundæ magis unaque laxæ, unde diffunduntur facilius, neque sibi invicem sic inhaerent. Alterum ob levitatem vel gravitatem. Omne leve fluido non miscibili junctum, seu fluidum, seu solidum, si fluido illo fuerit magis leve, supernatat, quantum nempe occupat spatium, dimensum. Omne gravius è contrario, sive fluidum, sive solidum, fluido commissum, cui ob atomorum discrepantiam misceri renuit, fundum petit. Non dicemus de fluidis aliis sibi homogeneis, quæ ob motum transmissionis diversum non è vestigio se invicem subire deprehenduntur, sed insigni sæpè spatio sub vel subter feruntur, exemplo quorundam fluminum concurrentium, sed de quietis aliis. Exemplo sit argentum vivum, cui omnia metalla supernatant solo auro excepto. Exemplo olea, quorum alia supernatant aquæ, alia subsident. Cum itaque certum sit, non omnia olea supernatant aquæ, licet plurima id præstent, quin quædam potius fundum petere, ratio diversitatis hujus investigatu curiosa est. Illustriora hoc censu sunt ol. cinamom. & caryophyll. quæ, ut communiter prostant & destillantur, tantum abest ut supernatent & emineant, ut potius ad fundum mox præcipitentur, vel hoc signo quoque bonitatis notam exerente. Idem verò non novum est observare in aliis, ut vel in ol. ¶ ri foetido patet, cujus pars summa petit, pars in imum detruditur. Imò idem rectè oleo anisi tribuitur à *Guiffonio epist. apud Poterium*, oleo ligni sassafras, teste *Salâ*, item O benzoës ab aliis. In quibusdam enim vegetabilibus præ aliis manifestum oleum destillatum duplex habetur, (1.) aëreum, volatile, subtile & supernatans, (2.) saturatius & ponderosius fundum aquæ petens. Cum igitur indubiè ponderi debeatur majori subsidentia, sal verò gravitatis sit principium, unde ligna quo plus habent salis, eò

ponderosiora, exemplo quercûs, & contrâ, exemplo suberis; & digestionem oleorum cum salibus idem impetrari possit, ut quæ in sublimi innatabant prius, jam fundum petant; concludere rectè licet, id contingere à salis volatilis majori vel minori consociatione. Hinc ol. caryophyllorum & cinamom. acrimoniâ & caliditate majori gaudent, unde & in sphacelo præ aliis eliguntur, & illita cuti ardorem & rubedinem, salibus propriam, inferunt. Hoc ipsum ut de æthereis & per vesicam vel XX cum destillatis præcipuè valet, ita altera ratio in aliis addenda est, conglobatio seu spissitudo particularum oleosarum major. Quæcunque olea etiam destillata magis sunt viscosa, ea facilius subsident, non aliter ac balsama quoque fluida seu mollia id faciunt, cohæsione enim illâ suâ gravitatem acquirunt majorem. Exemplo sit oleum tartari & similia, ex acido juncto vel bituminoso propulsorum magis: item, quod experimenti instar esse potest, oleum juniperi. Hoc ipsum recens destillatum, aëreum, tenue, tenerumque est, & supernatat aquæ; aliquot verò annorum spatio lentescens & spissius redditum, aquæ instillatum, modò plures guttulas instillare pergas, mergitur. Ex geminâ verò allatâ causâ una & prima stabilitur, gravitas & ponderositas major, seu improportio molis se sustentium corporum.

15. *Olea expressa, coctione vel infusione varianda, viribus emolliendi potissimum pollent.* Vires oleorum dum expendimus, commodè dispesci possunt (1) ratione subjectorum in genere, aliæ nimirum longè sunt expressorum aquosiorum, aliæ destillatorum. (2) aliæ sunt in utrisque genericæ, aliæ specificæ & seminales. (3) aliæ quoad usum & applicationem ipsam internæ, aliæ externæ. Quod itaque expressa olea attinet, in genere virtute emolliendi omnia conveniunt; æmulantur quippe pinguedines, unde laxant, leniunt, lubricant, & duritiem, tensionem, siccitatem corrigunt. Habent enim in se humidum copiosum, habent mucilaginem. Hinc oleum amygdalorum dulcium, tanquam mage polychrestum, in colicâ, in ardore faucium, ad citandum vomitum, in calculo cum vino malvatico, vel

vel succo citri, ad leniendam alvum in infantibus cum saccharo penidio, ad abdomen illinendum in gravidis, in clysteribus, in doloribus tensivis &c. locum invenit. Idem suo modo valet de oleo olivarum, ovorum, quod in fissuris mammillarum, herniâ, nævis variolarum, & aliàs prodest, lini, quod in pleuritide & dysenteriâ leniendi illâ vi commendatur à *Rulando* & aliis. Præ aliis etiam polychrestum est oleum hyoscyami, pro externo usu instar omnium. Singula hæc, inquam, æstimanda præcipuè sunt ex virtute generali, unde & oleum nucum juglandium & papaveris ipsum huc spectat. Cum verò olea illa expressa de virtute seminali non æquè participant, distingui potest (4) inter olea expressa aquosa & aromatica: hæc magis specifica, magis seminalia sunt, exemplo olei macis expressi, olei nucistæ expressi, olei laurini expressi, olei juniperi expressi, quæ virtutem suorum simplicium sequuntur, imò exhibent genuinam. Addi etiam potest oleum sinapios ipsum. Et hinc factum est, quod olea illa viribus seminalibus vacua ars exaltare sustinuerit, parando olea per infusionem, coctionem & expressionem, tum simplicia, tum composita, exemplo olei absinthii, menthæ, anethi, cheirini, verbasci, momordicæ, ad partum inter alios usus difficilem, oleum scorpionum simplex & compositum &c. His per aliquot secula usi sunt medici, prius, quàm destillata invenirentur. Sed ut verum fateamur, parum virtutis seminalis expectandum est ab hisce solis; siquidem prædominans vis oleosa emolliens deprehenditur in singulis, unde cavendum est, ne dum roborare volumus, hisce solis utamur, v. g. in affectibus ventriculi; robur enim ex robore villorum & fibrarum juxta ac caloris dependet, debilitas ex flacciditate. Hinc satius est, vel balsamis uti mollibus, vel oleis expressis liquidis coctisve, accessione oleorum destillatorum roboratis, ita enim optimè res succedit, correctâ laxitate & torpore expressorum, & retusâ exhalatione volatili destillatorum. Sic in paralyfi possumus quidem uti oleo cheirino, castorino, costino, irino, satius autem fuerit, olea destillata, succini, lauri, rosmarini, majoranæ, spicæ addere, quæ ipsa per se illita brevi temporis spatio exspirarent. Ita verò coercita

& longius & efficacius operantur. Idem valet de resinis inibi liquatis, uti oleum bezoardicum ex camphoræ p.j. in olei amygdalorum dulcium parte triplâ vel quadruplâ, calore arenæ solutâ, fit, addito momento olei citri, & tincturâ ab alkanæ radice, quod in anxietatibus præcordialibus & febrilibus eximiè medetur, in febribus malignis, pleuritide, dysenteriâ optimum, externè quoque oleum renovativum ingreditur, addito oleo amygdalorum amarorum & pinguedine viperinâ. Hinc etiam oleis adstringendi sine fidendum non est, ut & unguentis.

16. *Olea destillata calorem & spiritus roborant, balsamica, traumatica, carminativa, diuretica, resolventia, specifica.* Calor oleis destillatis intenditur manifestè, interius cum primis, quod particulis gaudeant & adaugentibus oleosis, & rarefactivis, salinis, volatilibus. Ubi cunque ergò intendendus est idem seu in toto, in cachecticis, frigidis, paralyticis, olea destillata eximia sunt, seu in parte, frigiditate ventriculi, nervorum, ligamentorum. Singula virtutibus genericis, balsamicis, calefacientibus conveniunt. Utque balsamum sanguinis vitale deficiens restituant; ita cavendum est, ne exacuent id ipsum, unde in dosi parcus mercandum est. Ob eandem virtutem balsamicam sunt quoque *traumatica*, exemplo olei terebinthinæ, olei tartari foetidi, quod expertissimum est, &c. statim enim sic condiuntur, vulneratæ partes, ut absque omni suppuratione promptissimè coëant. Hinc ut destillata traumatica sunt, ita expressa & infusa, præterquam balsamica, vulneribus & ulceribus sunt inimica. Sic oleum ceræ in fissuris papillarum & dysenteriâ experimentum est egregium. *Carminativa* sunt, quod & calorem roborant & resolvunt, unde in colicâ, inflationibus, aliquando & in ipsis clysteribus, aliàs verò & interius & exterius profunt. *Diuretica* sunt, quia fundunt sanguinem magis, atque ad vias urinarias hinc impellunt, addito calore, motu & stimulo. Hinc largius assumpta facilè diabeten causantur, quod à balsamo sulphuris vidimus factum. *Resolvunt*, seu *σύνειν* humorum & spirituum promoyent, ubicunque de-

mum

num fit remora; sunt enim summè activa, sunt ex chimia præparatis præcipua, & vires velut concentratas habent, in minimâ mole maximam virtutem exerentia. Hinc etiam, sunt genuina anodyna & paregorica, dissipativa, promptè subveniunt interius citâ resolutione, exterius penetranti virtute. *Specificæ* demum sunt duplici nomine, tum determinatâ magis virtute, tum indicationibus specificis appropriata. Sic oleum succini catarrhale est, antepilepticum, oleum majoranæ odoratum roborat, oleum caryophyllorum in febribus intermittentibus, cardialgiâ, frigore, odontalgiâ expertissimum, oleum cinamomi & caryophyllorum cordiale, stomachicum, angelicæ bezoardicum est. Tacemus alia, & ipsum balsamum vitæ confortativum insignissimum.

17. *Oleorum sibi similibus commoda aliquando permutatio; adulteratio dignoscenda est.* Sunt quæ inter se odore conveniunt simplicia & eorundem consequenter olea, quæ hinc substituuntur non rarò, tanquam succedanea genuina. Valet id notissimo exemplo olei ligni rhodini & rosarum, quod tanto magis licet, imò necessarium est, quod pariori hoc proventu, illud largiori & minori pretio proveniat. Magis tamen id valet de usu externo, quàm interno. Alio enim caractere feminali pollent, oleum ligni rhodini magis resinofum est, spissius respectivè, oleum rosarum subtilius & tenerius, puta quoad texturam intrinsecam. Solet tamen & in hoc consulto notari, si oleum rosarum præscribatur, ut addatur: veri. & . \odot rosar. ver. & c. Ipso verò sulphure roseo longè adhuc subtilius est violaceum, quod fugax est, volatiliusque, unde nec destillari ex violis oleum potest. Neque enim resinofum est, nec liquabile æquè. Sic & in aliis similibus se res habet, lignum sassafras & fœniculum sibi videntur odore homogenea, ut & olea eorundem, differunt tamen omninò, unde & delicatissimum, & elegantissimum oleum ligni sassafras commendandum venit, quod præcipuum est inter destillata ex lignis. Cum itaque non per omnia conveniant, nec pro interno usu sibi substitui queant olea destillata alioqui conformia, longè minus cum

fructu adhibentur olea destillata adulterata. Possunt adulteria hæc concedi in aliis quoque externis, ut oleo chamomillæ, modò id sciamus, neque adeò noxia sunt, sed cæteroquì indemnita, aut scopo minus apta. Sic olea rosmarini, citri, spicæ, cum oleo terebinthinæ vel pinastrì adulterata confortandi finem parum assequuntur, licet & ipsa hæc resinositate suâ substantiali illis ex parte accedant. Sic oleum cinamomi cum oleo been vel amygdalorum dulcium adulteratum tum aliis artificiis deprehendi potest, tum infallibilibus illis *vermeis*, odore, sapore & lentore, præcipuè in mixturis.

18. *Olea destillata & cum siccis quibusvis imbibi, & in liquida concentrata & diffusa dido amant.* Misceri cum siccis solent, tum sui gratiâ, tum additorum. Illud fit, ut ne ob activitatem vel caliditatem noceant, sed diffundantur latius, quod & de aliis in genere valet. Hoc, ut pulveres v. g. terrei & aliàs segniores vel gravantes quoque sic correctionem inveniant. Quis nescit oleum pulveribus purgantibus eo fine remisceri toto die, non minus ac confortantibus, stomachicis, cordialibus, absorbentibus & præcipitantibus? Sanè solo oleo caryophyllorum, cum conchis remixto, obtudimus ardores, singultus & cardialgias in dysenteriâ & aliàs extra febrim. Omittimus pulveres febriles eodem acuendos præprimis & roborandos unicè; ut & pulverem absorbentem, in lipothymiâ præcordiali, aliisque & syncope ipsâ probatissimum. Elæosacchara ad se nos invitant, quibus olea vel simplicia destillata, vel composita excepta intelligimus cum saccharo, formâ siccâ. Ita verò & disjunctio impetratur, ut guttulas dosibus metiri possimus pro lubitu; & miscendi olea cum liquoribus etiam aliis commoditas, ut vel sic vina etiam medicata haberi possint, quatenus saccharo incorporatum oleum melissæ vinum melissatum & sic in aliis quoq; præstat, citrà ullam difficultatē. Elæosacchara ergò parantur tum pro intentione primariâ, v. g. roborandi ventriculum, dissipandi flatus; tum, quod ferè frequentius, secundariâ, modò seligantur & illo fine olea magis ætherea, recentia, non rancida; nec maiori dosi remiscenda, ne ingrato sapore
nauseam

nauseam cieant, v.g. ad ℥j. sacchari ʒß ad ʒj. vel ad ʒß sacchari gutt. j. licet & minuere id adhuc possimus.

19. *Olea salinis, aromaticis & mollibus* *mediantibus præcipuè & frequentius alia subeunt*, Salina quidem juvant, si accesserit unà spiritus vinosus. Ex his, præter jam laudatum saccharum, tanquam sal sui generis, duo potissimum memorabimus, fixum & volatile. Cum tincturâ tartari saturatori, vel antimonii tartarifatâ, oleum destillatum hoc illud, pro re natâ, v.gr. fassafra, anisi, fœniculi, citri &c. remisceri potest optimè. Salia recipiunt olea solvendo & uniendo, tum cum spiritibus velut magis affinibus, tum etiam cum aqueis ipsis, si id opus fuerit, licet hæc dimittant facilius, vel non admittant consortium. Exemplo sit spiritus salis ammoniaci, aquosus non recipit olea, vinosus recipit, sed, quod ex superioribus patet, saltem ætherea ac subtiliora magis. Sic spiritus salis *ci cum oleo majoranæ in odoratus difficultate, fœtore vel coryzâ, cum oleo rutæ in epilepsiâ infantum officium facit. Idem verò in aromaticis valet quàm maximè, quo fine commendabimus elixir proprietatis oleosum duplex, sive v.gr. cum eodem misceatur oleum caryophyllorum, quod promptè absorbet, sive, (unde fit volatile oleosum,) cum oleo destillato quocumque, tertio interveniente simul spiritu salis *ci, qui alias nec ipse ferebat illam mixturam, cum hoc verò facilius, addito etiam pro lubitu liquore ʒ li ipso. Idem valebit sine dubio de essentiis & elixiriis aliis aromaticis, item de sale volatili oleoso Sylvii, de quo inferius. Frequentius etiam idem accidit intermediis mollibus. Ita non solum, beneficio sacchari incorporantis, oleum caryophyllorum in febribus adhibuimus in potionibus, ut oleum febrile non laudemus, sed & molliora id præstant feliciter, exemplo potionum quarumcunque ferè, quibus alium, atque alium largiuntur effectum, teste *Sylvio* passim, & aliorum. Exemplo sit liquor balsamicus seu mixtura cordialis balsamica, sæpè à nobis in palpitatione cordis, syncope, virium debilitate &c. usurpata. Ita distemperantur magis olea & mitescunt, unaque coæquantur, ut illini vel bibi substantiatenus æquata

possint. Fieri id potest etiam ex solis oleis & spiritibus sine molli intermedio, conquassatione faciendâ mixturâ. An verò, ut hoc tangamus, odorifera hujusmodi oleosa poris ferri vel chalybis intimius insinuari possint, valdè dubium est, si non impossibile. Aliis potius artificiis occultitur intus moschus, zibethum, & similia, qualem cultellum elegantem possidemus, Româ ab amico allatum, ubi parietibus ferri sepultus, odor per subtilissimos commissuræ poros exspirat, satis tamen & sic mirando artificio. Olea ergò sunt liquores inflammabiles, unctuosi, leves, à sulphure vel cum aqueis, acidisque, vel salinis volatilibus particulis variè liquato, pro usu emolliendi & roborandi.

LIBRI II. SECTIO IV. CAPUT I.

De Mulsâ.

INter sapientiæ veteris scrutinia & Mulsò non infimus locus debetur. Fuit quondam, ut cum *Marcello Virgilio* loquamur *l. 5. Diosc. comm. 8.* in honore & dignitate mulsum, vulgaris res & quotidianus homini potus, qui rusticas & urbanas cellas pariter auget, nec aliter quàm cætera vina, cum opus esset, ad usum familiæ fervaretur. Nunc mutatis moribus & faciendæ homini medicinæ rationibus solùm ejus auditur nomen. Imò paulatim cum usu confectionis etiam ratio perit. Not. verò

1. *Varia cum liquoribus aliis mellis mixtura mulsâ parit.* Ut variæ res varia gignunt nomina; sic id ipsum quoad mulsum contigit. Ut item varias res conformes uno eodemque nomine generali complectimur, ita non minus id locum habet circa mulsum. A Græcis cum inventio & origo prima devenerit, non uno etiam nomine diversitates ejus signarunt. Mulsum enim in Thraciâ primus Aristæus comperisse scribitur, vel, ut *Plinius* loquitur *l. 14. c. 4.* primus omnium mel miscuit vino, suavitate præcipuâ utriusque naturæ sponte provenientis. Hinc potissimum οἰνόμελι, ὑδρόμελι, ὀξύμελι, & generale quasi

quasi nomen (quod tamen speciale hinc subiit,) μελίκρατον celebrantur. Hoc enim mixturam mellis, tanquam genus, notat, reliqua speciem, ex quâ mixtura illa facta, nempe cum vino, aquâ, aceto. Latini uno nomine id expressere quoque, nempe mulsi, cumque specialia non haberent, inde æquivocationes enatæ non paucæ, nisi ubi retinere nomina Græca & indigenatu donarunt, vel addidere nomina rei mixtæ significativa, ut aqua mulsa, acetum mulsum, vinum mulsum, scilicet melle. Mulsum quasi mulseum, quod ipsum quoque in usu est, à mulceo oritur, q. d. lenem & mollitum potum, cæteroquî minus gratum, mixturâ talem redditum. Nam vacuis committere venis nil nisi lene decet: leni præcordia mulso prolueris melius, canente *Horatio lib. 2. serm. satyr. 4.* Hinc mulsum dicitur & mulsa, per ellipsin subaudiendo vinum vel aquam.

2. *Mulsa vinum est artificiale: hydromel aqua cum melle cocta.* Mulsum veteres duplex habebant itidem (1.) propriè dictum οινόμελι, quando vel subtripulum mellis vino miscebant, i. e. ad p. ij. vini p. j. mellis, quod *Dioscoridis* ætate in usu erat, *l. 5. c. 8.* vel, quod *Palladii* temporibus, *l. 11. c. 17.* subquintuplâ, i. e. mellis non despumati optimi quintam partem addendo. Modus miscendi erat duplex: vel per coctionem. Quidam, ait *Dioscor. l. c.* ut celerius illud obtineant, vel cum vino decoquunt, sicque in vasa alia diffundunt. Vel per fermentationem, tempore vindemiarum mel cum musto confermentantes, & sic vel asservantes, postquam deferbuit, vel in dolia diffundentes. Vide *loc. cit. & Plin. l. 22. c. 24.* ex quibus patet, nondum æquè periisse notitiam, licet perierit usus. Et hoc, ex musto quod fit mulsum, Græci nectar vocant, notante *Hermolao Barbaro corollar. in Dioscor. b. l.* Atque sic œnomeli *Dioscoridis* & aliorum Græcorum, & mulsum *Plinii*, Latinorumque inter se conveniunt, & una planè eademque res notatur. Hoc ipsum verò mulsum, ex & cum vino ipso factum hodiè exolevit ferè, præterquam ad usum ac mixturam extemporaneam culinarem. (2.) Impropriè dictum, citra vinum factum, & vinum tamen æmulans, unde *Plinius l. 14. c. 17.* Fit vinum, ait, & ex aquâ & melle tantum;

tantum ; & paulo post : hydromeli vetustate saporem vini assequitur. Si enim ad eundem modum ac cum vino procedatur, duplex mulsum emergit, aquosum per coctionem simplicem, hydromel officinis dictum, strictius & propriè ita audiens ; & vinosum, per fermentationem, mulsum, mulsa, medo, propriè dictum, hydromel verò non nisi latius. Innuvit hoc ipse *Dioscorides l. c. c. 9.* & *Plinius l. c. l. 22. c. 24.* duo genera ejus inquit : subitæ ac recentis, alterum inveteratæ. Hoc *Dioscorides* vocat *μελικρατον καὶ ἀποθετον*, scil. *μελικρατον* majoris apparatus, & repositum, q. d. hydromel aliud est extemporaneum, uti sanè hodiernum est, aliud majori eget præparatione & in usus reponitur, quæ ipsissima est mulsa nostra, hodiè Lithuanis, & pluribus locis aliis, ut Ratisbonæ, Noribergæ &c. usitatissima. Hoc ergò vinum artificiale asseruimus, quod & Græcis non infrequens, quibus melicratum utrumque notat ; unde *Jul. Pollux* hoc sensu : melicratum est, quod nunc œnomeli vocamus. Et hæc clavis esse potest & ad intelligendum rectè *Dioscoridem* aliosque laudatos, & ipsam rem.

3. *Vinum ex melle & saccharo fermentatione elicitur.* Vinum strictius quidem notat, quod ex uvis paratum est, tanquam nativum, & reliquis nobilior, reliquorum norma ; latius verò, & rectè quidem, omnem liquorem vinosum, virtute nutritivâ, confortante & inebriante præditum. Sic cerevisia, est οἶνον κριθῶν, vinum hordeaceum, appellatum dudum à *Xenophonte*. Non agemus latius de variis talibus potibus, de quibus videri meretur *Job. Henr. Meibomius l. de cerevisiis potibusque & ebriaminibus extra vinum aliis*. Suffecerint tria hæc exempli loco, vinum, cerevisia, mulsa, tanquam nobis usitatiora & notiora. Singula conveniunt à priori & à posteriori, seu præparatione, & effectibus aliisque phænomenis. Uvæ & mustum dulcedinem quasi melleam possidentia fermentatione, mediante vinum largiuntur. Est nempe & in his, & hordeo & melle saccharoque huic congeneri sulphur roscidum, nutritibile, plurimum, sal acidulum in ventre suo gerens. Sulphure hoc tenuato & aquæ acidique proportione certâ expanso, habetur

betur vinum, cujus clavis est fermentatio. Hinc rectè cum *Bechero in psy. bosphiâ p. 271* non tantum saccharum, sed & mel vocari potest mustum concentratum, seu vini compendium, radix. Mirandum est, dulcedinem ex sulphuris roscidi & acidi vinculis oriri, quibus destructis varia enascuntur alia. Mirandum non minus, supremum numen, ne vinum ullibi deesset, ubi uvæ non proveniunt, mellis copiâ supplevisse defectum. Mulsa igitur ex melle & aquâ coctis & fermentatis fit, in primis accessione aromatum aliorum. Idem valet de saccharo, idem de uvis quoque passis, affusione aquæ fermentatis & vinum exhibentibus. Effectus testantur idem, mulsa ut & cerevisia, inebriant, præbent spiritum vini, præbent acetum, non minus ac vinum nativum ipsum.

4. *Mulsa plurimum nutrit, spiritus roborat, incidit, detergit, per se & cum aliis.* Ut vinum, sic & mulsa præcipuè potus est, alimentosus & medicamentosus. Facit ad vitam longam, unde illud: intus melle, extus oleo, à *Plinio* redditur: intus mulso, extus oleo. Multi, elogio ejusdem, senectam longam mulsi tantum nutrîcatu toleravere, neque alio ullo cibo. Est enim balsamicum, refocillando & augendo calori nativo aptissimum. Hinc in primis senibus & frigidis remedio est; imò quæcumque à melle vel vino vires expectari possunt, mulsa potenter exerit. Si vinum lac senum est, multo magis mulsa, stomachum enim juvat, & roborat totum corpus, abstergit etiam & per alvum simul declinat. Applicari huc meritò potest assertum *Becheri l. c.* qui saccharum fermentare novit, ut potus vinosus inde fiat, invenit saluberrimum potum, confortat enim ventriculum, nutrit, sanguinem placidum conciliat, nec tartareum coagulum vel podagram causatur, nec defluxiones, nec apostemata, sed balsamat & condit quasi totum corpus. Inservit pituitosis morbis, & sibi relictum, & infusum seu præparatum cum aliis, nervinis, cephalicis, stomachicis, hysteriis, & in primis pectoralibus. Duo verò potissimum contra usum mellitorum horum potuum obijciuntur, quod inflent, & bilera adaugeant: utrumque tamen dilui potest, partim fermentatio-

ne, quâ præviâ id corrigitur *Φοσφῶδες* & biliosum, partim usu moderato, & distinctione temperamentorum ac habitus corporis habitâ.

5. *Hydromel menstruum decoctorum pectoralium, oxymel pituitæ crassioris correctorium.* Mel pectorale est præcipuum, & hinc omnia hæc ex melle parata; imprimis hinc hydromel in decoctis pectoralibus usitatum est, ut eo melius abstergant. Mel absterfivum est egregium; hinc aquæ accessione fluxiliorum reddit pituitam, ut & hydromel ad vomitum ciendum, aliquando cum aliis facit. Insigni strategemate idem facit oxymel, seu mel cum aceto coctum, tum simplex, ex mellis p. iv. aquæ & acetia. pij. coquendo, despumatione factâ, ad sirupi liquidioris consistentiam; tum compositum alterans & purgans, squilliticum, simplex & compositum, helleboratum. Acetum enim incidit, sed acrius est, mel incidit, sed viscosius est; ut ergo melius operentur, utraq; juncta se invicem corrigunt, ut & acredo & viscositas retundantur. Oxymel igitur pituitæ incisioni convenit, sive in intestinis & ventriculo, quò oxyfaccharum emeticum spectat: sive in pectore, quod dudum *Hippocrates* ipse asseruit, quod sputum educat & facilem spirationem faciat, *de vict. acut. c. 28. t. 1.* unde in asthma & pleuritide commo- dum est. Idem *l. c. c. 26. §. 27. per tot.* de melicrato, illud enim solum nominat, agit, quoque usu & damnis, merito legendus. Datur oxymel vel per se, correcto etiam sic aceto, ne tussim æquè irritet, vel cum linctibus aliis & potionibus pectoralibus, egregiè sanè ubivis se gerens, modò non eodem abutamur. Resolvit etiam egregiè oxymel, quod in pectoris affectibus salutare & necessariû est, ut & aliis in casibus, uti, *Galen* experimento, oxymel etiam per se sine aliis haustum sanguinem concretum ac grumescentem difsecat, expectorat & per urinam proliciat.

Mulsa ergo est vinum artificiale, ex melle vel saccharo fermentatione productum, pro usu alimentario & medico.

Vam tibi sint curæ cordique Machaonis
artes,

HEINSIADÉ, hæcce satis pagina do-
cta docet.

Perge, Tuus sudor promittit commoda multa,
propterea & quondam digna brabéa feres.

*Eximii Dn. Heinsii egregiis ingenii conatibus
lmq; ita applaudeb.*

*Rudolfus Wilhelmus Crausius,
Phil. & Med. D.P.P.*

Symbola sunt medici χαρίεντ & mel o-
leumque.

Delectat, prodest, abstergit, lenit & idem.

Non mulcere licet semper, mel condit amara;

Gratia non gratis addenda, ut fama sequatur.

Non oleum atque operam perdis, qui nomine u-
troque

sistere Te gratum doctis agrisque laboras:

unde Tibi venient laudes & præmia certa!

Gratulab. scribeb.

PRÆSES.

Ex

EX oleis laurus Tibi nascier incipit, Heinsi;
læta hæc succrescat, cordicitus voveo!

*Pereximio atq; doctissimo Dn. Respondenti,
Auditori suo per dilecto hac gratulabun-
dus fecit*

Augustinus Henr. Faschius, D.P.P.

Sic operam benè, sic oleumq; impendere doctus,
Rem præstas magnam, magnaq; consequeris.
Namq; oleum morbos ut curat, vulnera sanat:
Sic operas doctas largus honor sequitur.
Pergas in ceptis: olea impendens operasque,
Sic oleam & laurum dives Apollo dabit.

Clarissimo Dn. HEINSIO, de oleis disputanti
paucis hisce gratul.

M. David Sipach / Eccl. Jen.
Archi - Diac.

Ingenii dotes illustri Præsidi monstras;
Ægris, arte tuâ, Præsidi, Præles eris.

*Heinsio suo
f.*

M. Joh. Sam. Olpius.

